

Тема. Найпоширеніші випадки чергування приголосних звуків: [Г], [К], [Х] - [Ж], [Ч], [Ш] - [З'], [Ц'], [С']

Підготувала: Рудюк Лариса Володимирівна,
вчитель української мови та літератури
Рівненського НВК «Колегіум»

Мета: поглибити знання п'ятикласників про чергування звуків, спостерігати за чергуванням приголосних звуків у коренях слів; сприяти формуванню пізнавальних умінь знаходити слова з орфограмами на вивчені правила в текстах; удосконалювати творчі вміння – використовувати слова з чергуванням приголосних при побудові власних висловлювань; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу сприяти виховуванню поваги до народної творчості – прислів'їв та приказок.

Цілі.

Учні знатимуть: найпоширеніші випадки чергування [Г], [К], [Х] - [Ж], [Ч], [Ш] - [З'], [Ц'], [С']; позиційні умови, при яких відбуваються чергування приголосних звуків;

алгоритм цілевизначення та планування діяльності впродовж вивчення теми.

Учні вмітимуть: знаходити чергування приголосних звуків у значущих частинах слова, зокрема в коренях, а також у текстах; уводити у власні висловлення слова з чергуваннями приголосних [Г], [К], [Х] - [Ж], [Ч], [Ш] - [З'], [Ц'], [С']; ставити слова з чергуваннями в потрібну форму;

оцінювати власну діяльність і роботу однокласників на уроці; визначати цілі уроку.

Тип уроку. Урок засвоєння нових знань, умінь і навичок.

Обладнання: підручник, лист від друга, прислів'я та приказки.

Методи, прийоми, види, форми роботи: слово вчителя, бесіда, самостійна робота (складання твору-мініатюри), «Мікрофон», гра «Коректор», творче спостереження.

Епіграф: Народ скаже – як зав'яже (народна творчість).

Хід уроку

I. Мотиваційний етап.

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку («створюємо настрій»).

Уявіть яскравий місточок, по якому ви пройдете до нашого уроку. Розфарбуйте його тими кольорами, які створять позитивний настрій. Бажаю вам не розтратити його впродовж 45-ти хвилин.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.

Учитель. З уроків літератури ми знаємо, що «народ скаже – як зав'яже» (народна творчість). Поясніть зміст цієї мудрості.

- Чим відрізняються прислів'я від приказок?

Прислів'я	Приказка
Більш розгорнуте, виражає закінчену думку. Має повчальний зміст.	Скорочений вислів, не виражає закінченої думки. Повчального змісту не має.

Слово вчителя. До неоціненних коштовностей народу належать прислів'я та приказки – короткі влучні вислови, які образно й лаконічно передають нащадкам життєвий досвід попередніх поколінь. Це своєрідна добірка правил, якими варто користуватися в повсякденному житті.

В епіграфі є дієслова «скаже» та «зав'яже». Поставте їх в початкову форму – неозначену (сказати, зав'язати). Які зміни відбулися в словах? (чергування).

II. Цілевизначення і планування.

1. Повідомлення теми та мети уроку, окреслення кола проблем, які будуть вирішуватися на уроці.

2. Колективне планування роботи на уроці. (План роботи проектується на екран. Учні за потреби вносять зміни).

III. Опрацювання навчального матеріалу.

1. Творче спостереження над мовним матеріалом.

Учитель. Проаналізуйте народні прислів'я. Як ви їх розумієте?

Дерево міцне корінням, а людина – друзями.

Друг пізнається в біді.

Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже.

Скажи мені, хто твій друг, і я скажу тобі, хто ти.

Бесіда.

- Чому важливо мати друга в житті? Чи завжди ми можемо на нього покластися?

- До якої групи належать запропоновані прислів'я? (Про дружбу).

- Знайдіть слова, у яких відбуваються зміни приголосних при зміні їхньої форми.

- Такі зміни називаються чергуванням.

2. Генерація знань (відтворення теоретичних відомостей, застосування яких буде потрібним на уроці).
3. Спостереження над мовним матеріалом. Робота з підручником (таблиця п.32, ст.118).
4. Виконання практичних завдань.
  1. Виконайте вправу 254 (за зразком).
  2. Поставте усно іменники у формі Д.в, М.в, Кл.в. Зробіть висновки.
    - а) Д. в.: Ольга, Галинка, учителька;
    - б) М. в.: підлога, грядка, футболка;
    - в) Кл. в.: друг, парубок, козак.
5. Відновлення мовних одиниць.

Перепишіть прислів'я, подані в дужках слова поставте в потрібній формі.

Літери, що позначають приголосні, які чергуються, підкресліть.

1.Мудрість – найменша ніша в (дорога). 2. На (підлога) пшениця не зійде. 3. Як до школи, Гриця в (бік) коле. 4. І короткий хвіст (муха) не подобається.

6. Хвилинка психологічного розвантаження.

7. Гра «Коректор».

Прочитайте лист від вашого однолітка. Знайдіть помилки і виправте їх. Поясніть (усно) написання слів.

Привіт **Олег!**

Мене звать Тарас. Я навчаюся в 5 класі, люблю спілкуватися, тому хочу познайомитися з тобою. У мене є **хоббі** – я збираю енциклопедії та довідники. У моїй колекції аж 15 **книгів**. Читати мені їх **неподобається**, **লেখше** подивитися картинки.

Пиши. Пака.

8. Творча робота

Складіть твір-мініатюру про справжнього друга (справжню подругу) на тему «Мій друг – справжній скарб».

Учні зачитують твори, учитель редагує.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап.

1. Рефлексія («мікрофон»).

- Чи досягли ви поставлених цілей?

- Що ви зрозуміли й довідалися нового?

- Які форми роботи сподобалися найбільше?

- Що викликало труднощі? Чому?

- Які є найпоширеніші чергування приголосних звуків?

- Для чого необхідно знати різні випадки чергувань?

2. Само- та взаємооцінювання.

Оцініть роботу однокласників за карткою взаємооцінювання

Критерій	Прізвище та ім'я учня
Найповніша відповідь	

Найвлучніше висловлювання Найактивніша участь Найкраще мовлення	
---	--

V. Домашнє завдання.

Обов'язкове загальне. Вивчити п.32, повторити п.31. Виконати умову вправи 259.

Обов'язкове на вибір: а) вписати прислів'я та приказки, у яких відбувається чергування приголосних звуків [Г], [К], [Х] - [Ж], [Ч], [Ш] - [З], [Ц], [С];

б) розповісти випадок із життя, який можна було б прокоментувати прислів'ям чи приказкою.